

denoj spomen-sobi u Dubokoj postavljena je izložba **Krndijska partizanska grupa formirana 1941. god. u Bendinom dolu**. Na svečanoj sjednici Savjeta OO Kooperanata iz Čaglina, PPK Kutjevo, preuzela je domicil, a eksponati sa ove izložbe preneseni su u društvenu prostoriju ove radne organizacije i tamo postavljeni, uz dopune, kao spomen-soba.

U Muzeju Požeške kotline je prije nekoliko godina pokrenuta inicijativa da se postavi novi Odjel radničkog pokreta i NOB-e, jer postojeći nije odgovarao ni obimom ni muzeološkim postavom suvremenim principima. Kako su samodoprinosom, putem SIZ-a kulture, osigurana određena sredstva u programu rada Muzeja planirano je da otvorenje ovog postava bude u rujnu 1987. god. Uz duže čekanje u lipnju 1985. god. riješen je problem prostora (dobili smo dvije prostorije). Ove godine je renoviran stalni postav (arheološki, kulturno-historijski i etnografski odjel) i u produžetku tog prostora planiran je i uređen prostor za Odjel radničkog pokreta i NOB-e — tri prostorije (oko 100 m²). Pri SSRN-u u Slav. Požegi formirana je Radna grupa, a izrađen je i koncept. Na prikupljanju materijala i pripremi scenarija radit će, osim kustosa-povjesničara, i dva recezenta, odnosno ljudi koji su najviše proučavali period predratne i ratne povijesti našega kraja.

U prvoj prostoriji ovog Odjela bit će obuhvaćeni počeci radničkog pokreta u Hrvatskoj i Slavoniji (ukidanje cehova, industrijska revolucija, pojava najamnog rada i proletarijata). Ovaj predratni period bi trebao biti obrađen u nekoliko cjelina: počeci radničkog pokreta u Požeškoj kotlini od formiranja Prvog obrtničko-radničkog društva, zatim osnivanje Socijaldemokratske stranke i radnički pokret do Kongresa ujedinjenja. Nadalje bi slijedio period do Obznane i Zakona o zaštiti države, proces obnove partijskog rada do 1935. god. i na kraju do okupacije zemlje.

U drugoj bi prostoriji bilo obuhvaćeno razdoblje 1941 — 1943. god.: proglašenje NDH i posljedice, rad KP pred ustanak i ustanak, formiranje organizirane narodne vlasti i oružanih jedinica, zatim društveno-političke organizacije (partije, JNOF, SKOJ, pioniri), Požeško vojno područje, prosvjeta, kultura i zdravstvo.

U trećoj bi prostoriji bio obuhvaćen period borbi 1943. god., zatim operacije početkom 1944. god. i završne operacije 1944. i 1945. god. Ovdje će naći mjesto i domicilne jedinice (zastave i povelje pohranjene su u Muzeju) i poslijeratna izgradnja. Osim fotografija, dokumenata, letaka, plakata i novina kao plošnog materijala potrebno je izložiti što više predmeta koji bi kao trodimenzionalni postigli posebne efekte. Naravno uz stručan likovni rad ovaj postav bi trebao dati suvremenu i potpuniju sliku događaja prije rata i specifičnosti borbi tokom NOR-a.

U planu je i u toku su dogovori o formiranju još jedne zbirke. Trebalo bi obilježiti razvoj partizanskog željezničkog i ostalog prometa. U toku su pregovori oko adaptacije prostora na Zvečevu, a radi se i na prikupljanju materijala.

Sredstva za ove aktivnosti osigurala je općina posredstvom Skupštine samoupravnog fonda za izgradnju i održavanje spomenika NOB-e i narodne revolucije (oko 1 000 000 din. za područne zbirke), zatim SIZ-a u oblasti kulture (1 500 000 za Odjel radničkog pokreta i NOB). Naravno, veliki su doprinosi dale radne organizacije, i to najprije preuzimanjem domicila, prevozom eksponata i opreme, proizvodnjom opreme po vrlo povoljnim cijenama i na kraju postavljanjem.

ABSTRACT

The cooperation of the Museum of Požeška Kotlina with the Federation of War Veterans' Organization and with work organizations

M. Šperanda

The long established cooperation between the Museum of Požeška Kotlina and the Veterans' Organizations resulted in several local collections commemorating the revolutionary work of the inhabitants and their activity in the National Liberation War. An exhibition hall is being arranged in the Museum for the display of the material provided by the Department of the Labour Movement and the National Liberation War.

Spomen-muzej u Lisičinama

Dragica Suvak

Zavičajni muzej,
Podravska Slatina

Primljeno: 18. 11. 1986.

Radovi na postavljanju prve zbirke Zavičajnog muzeja Podravska Slatina **Radnički i narodnooslobodilački pokret općine Podravska Slatina** bližili su se kraju (otvorena 27. rujna 1986. g.). Malo su potrajali, ali su rezultati bili pozitivni.

Na sastanku Muzejskog odbora (13 članova) izrečena je ideja — koja je najavljivana kao mogućnost u planu rada Zavičajnog muzeja za 1986. godinu Spomen-muzej u rodnoj kući narodnog heroja Nikole Miljanovića Karaule, komandanta 18. brigade, u Lisičinama.

Određen je i rok završetka radova — početak listopada 1986. godine a već je bio kraj travnja.

Selo je raštrkanog tipa i ima svoj Donji i Gornji Kraj, a u jednom je dijelu, uz cestu, zidana prizemnica s podrumom — koji je odigrao svoju ulogu u jednom periodu ratnih zbivanja — natkritim ganjkom i kuhinjom stisnutom između dvije sobe. Pod od cigle u ganjku i kuhinji, nabita zemlja u jednoj, a drvene daske u drugoj sobi.

Planovi su izrečeni — stalni postav o Karauli, Katalog izložbe, značka s likom Karaule i razglednica. Tema je uskoro proširena — **Lisičine u NOB-u**, a od razglednice se odustalo. Razlog su bile financije. Razgovori o financijama vođen su od početka. Jedino rješenje bio je Samoupravni sporazum. Potpisan je između radnih organizacija, društveno-političkih organizacija, skupštine općine i SIZ-ova Podravske Slatine i Narodnog sveučilišta »Veljko Vlahović« s druge strane. Imajući u vidu financijsko stanje pojedinih potpisnika, određen je iznos koji mogu dati potpisnici. Najmanji iznos je bio 20.000 din., a najviši 200.000 din. za radne organizacije, odnosno 500.000 din. Skupština općine. Sredstva će se uplaćivati na račun Narodnog sveučilišta, koje će biti nosilac poslova.

Usmenim su putem upoznati potpisnici o ovim planovima i odluke su o prihvaćanju SAS-a (uz nekoliko izuzetaka) uskoro dostavljene Narodnom sveučilištu.

Dotok sredstava bio je sporiji nego što se očekivalo, a neki nisu

svoje obaveze izvršili ni do danas (mjesec studeni). Ne znam da li je neizvršavanje ovakvih obaveza česta pojava. Isto tako, ne znam da li je to pravni, moralni, kulturni ili politički problem.

Muzejski je odbor proširio prvu ideju o spomen-muzeju o Karauli na spomen-muzej posvećen cijelom selu u narodnooslobodilačkoj borbi. Sama izložba je na taj način dobila širi uvod i jedan dodatni zaokruženi sadržaj.

Scenarij izložbe sastoji se od tri dijela:

- I. Lisičine u NOB-u,
- II. Nikola Miljanović Karaula,
- III. Savo Miljanović Jaran.

Prvi dio, izložen u prvoj prostoriji, govori o predratnom stanju u selu te o zbivanjima u selu za vrijeme rata. Selo je i u toku rata, osim za vrijeme većih ofanziva, bilo slobodno. U ovom dijelu izdvojeni su nosioci »Spomenice 1941. god.« kojih je u selu bilo šesnaest.

Drugi i treći dio smješteni su zajedno u drugoj sobi. Tu fotografijom i dokumentima pratimo životni i ratni put braće Miljanović. Veći dio govori o Karauli, a samo dva panoa posvećena su Jovanu, komandantu 40. divizije.

Kuhinja je opremljena predmetima koji su se nekad koristili u toj kući, a koje je muzeju ustupila nećakinja Nikole i Save Miljanović (koja pazi na čistoću objekta i okoliša) i drugi stanovnici Lisičina.

Detalj stalne postave u Spomen-muzeju narodnog heroja Nikole Miljanovića Karaule u Lisičinama

Etnografski predmeti, kojih ima dvadesetak, oživljavaju taj prostor i približavaju posjetiocu vrijeme o kojem se na izložbi govori. Na taj način, ustvari, oslikavaju taj period iz još jednog drugog ugla i tako daju potpuniju sliku o tom vremenu.

Izložbeni materijal obuhvaća:

- 49 fotografija,
- 44 faksimila dokumenta i legende,
- 2 karte,
- 1 prilog (drvena zvijezda) i
- 39 predmeta.

Odnos plošnog i trodimenzionalnog materijala je 1:2,3 u korist plošnog, koji je kaširan na panoe, a tek je manji dio izložen pod stakla na kosim ploham. U svakoj prostoriji je u sredini manja vitrina, u kojoj su, pod staklom, izložbeni osobni predmeti, ordeni i naoružanja.

Nekoliko primjera naoružanja slobodno je postavljeno u prostoru.

Radovi su na postavu završeni na vrijeme. U samoj izradi sudjelovali su, osim kustosa Muzeja, i drugi radnici Narodnog sveučilišta. Oni su se, bez obzira na svoje radno vrijeme i druge radne zadatke, prihvaćali svakog posla, oko postava, koji je u tom trenutku bio primaran. Zajedno smo bili od samih građevinskih radova, čišćenja do kaširanja. U zametku razvoja jednog muzeja, osnivanje muzeja unutar jedne ovakve ustanove ima opravdani moment. Veliki doprinos dali su i pojedini članovi Odbora. Spomen-muzej otvoren je 4. listopada 1986. godine u povodu 45-godišnjice prvog oružanog sukoba na području Slatinštine (4. X. 1941. god.) koji se odigrao nedaleko od Lisičina, sela desetak kilometara udaljenog od Podravske magistrale, na prvim blagim padinama šumovitog Papuka. Na samom otvaranju mogao se kupiti katalog **Lisičine u NOB-i** i značka s likom narodnog heroja, što je izazvalo posebnu zainteresiranost posjetilaca.

Detalj stalne postave u Spomen-muzeju narodnog heroja Nikole Miljanovića Karaule u Lisičinama

The Memorial Museum in Lisičine

D. Suvak

The Local Museum of Podravska Slatina has installed a local collection in the village of Lisičani. The memorial museum in the home of Nikola Miljanović Karaula has been dedicated to the revolutionary activities of the villagers.

Nekoliko prijedloga za nužne promjene rada i djelovanja muzeja revolucije

Snježana Pavičić

Muzej revolucije naroda Hrvatske, Zagreb

Prmilejno: 3. 10. 1986.

Ako su muzeji revolucije, još uvijek, doista pravi muzeji, što podrazumijeva **cjeloviti radni proces** i obavljanje posve određenih djelatnosti, onda se njihov budući rad mora radikalno izmijeniti. Mora se izmijeniti jer, eto, sve se mijenja; vremena, ljudi, situacije, događaji, svijesti. Ignorirati te, više nego očigledne, činjenice znači igrati se noja što uistinu nije pošteno, iako je prividno jednostavnije i lakše. Zaista dovodim u pitanje funkciju i ulogu muzeja revolucije, a i nekih drugih muzeja, danas, jer svojim radom ne opravdavaju bitne karakteristike i specifičnosti muzeja kao takovog. Trebali bi, ili možemo biti zadovoljni pojedinim akcijama na području sakupljanja, čuvanja, stručne zaštite i znanstvene obrade muzejske građe, ali se na području idejno-obrazovnog prezentiranja i publiciranja uočavaju velike slabosti i nerazumijevanja. Mnogi se, naime, muzeji revolucije koncentriraju na poslove koje mogu obavljati i neke druge, slične institucije, primjerice: arhivi, znanstveni instituti, biblioteke i zavodi. Pritom ne prestano i uporno izmiče nešto što muzej bitno razlikuje od navedenih prostora, a to je otvorenost i nužan dijalog s publikom koju treba aktivno zainteresirati za postojeću muzejsku građu. S obzirom da izložbe i stalne postavne u muzejima revolucije ne zadovoljavaju bitne kriterije suvremenog muzeološkog pristupa, smatram ih problemom za sebe i zato ih posebno izdvajam u daljnjem tekstu.

Prijedlozi koje navodim u pogledu nužnih i brzih promjena rada muzeja revolucije toliko su očigledni i sveprisutni da detaljna obrazlaganja uistinu nisu potrebna. Stoga navodim samo bitne naznake problema.

Prvo; Više je nego potrebno proširiti pojam **revolucije** i **revolucio-narnog** . Poznato je naime **da se revolucije ne ostvaruju samo na barikadama ili na razini vlasti, nego prije svega u stalnim i radikalnim promjenama u sferi čovjekove svijesti, prvenstveno u njegovu odnosu prema sebi i prema svijetu u kojem živi** (1). A to da je svijet u kojem živimo danas znatno drugačiji od onog prije četrdesetak godina kazuje nam i pokazuje sve oko nas. Potrebno je samo adekvatno percipirati tu stvarnost i biti njenim aktivnim sudionikom. Tada će se neminovno uz pojam revolucije vezati i **avangarda, suvremenost, otvorenost, angažiranost** . Tada će muzeji revolucije biti prostori pravog otkrivanja revolucionarne prošlosti, suočavanja prošlosti i sadašnjosti, aktualiziranja i problematiziranja mnogih pojava i promjena — kako u okolini (prirodnoj, tehničkoj, političkoj), tako i u pojedincima. Tada će prošlost doista funkcionirati kao etička i autentična paradigma sadašnjosti. Proširenjem i pravilnim artikuliranjem pojma **revolucije** muzeji revolucije sigurno neće izgubiti svoj prvotni identitet, nego će ga na taj način početi ponovo uspostavljati.

Drugo U pogledu adekvatnijeg uključivanja muzeja revolucije u postojeću, doduše vrlo problematičnu, ali ipak kulturnu politiku, vrlo je važno:

a) da se određenije i preciznije objedine programi jer poznato je kako se neke teme stalno obrađuju i dorađuju, a mnoge se jednostavno nikada ni ne počnu. Stoga treba jasnije definirati koncepcije pojedinih projekata i težiti ravnomjernijoj podjeli. Tada se vjerojatno neće dogoditi da istu temu intenzivno istražuju i rade istovremeno Muzej revolucije u Zagrebu, i muzeji revolucije u Splitu, Beogradu i još nekom mjestu.

b) objedinjavanje pojedinih prostora, odjela NOB-e i memorijalnih muzeja, o čemu je već često govoreno, ali nažalost ne i provedeno u djelo (2).

Racionaliziranjem sadržaja i prostora teži se što većoj efikasnosti,

štedi se fizička i intelektualna energija, a naravno i materijalna sredstva.

Treće; Za današnju publiku, koja je bez sumnje medijski i massmedijski profilirana, nužno je organizirati takve izložbe, razgovore, projekcije, tribine, situacije i ostale akcije koje će ih najprije provocirati da dođu, da potom nešto vide, čuju, osjete, misle, razumiju i sudjeluju, te da izidu iz muzeja **obogaćeni i oplemenjeni** . Određenim, dobro promišljenim, kontekstualiziranjem muzejske građe, potrebno je sugerirati i reafirmirati **osjećaj vremena** , potrebno je stvoriti atmosferu i profilirati osnovnu ideju.

Nažalost svjedoci smo prečestih, aditivnih, linearnih, dvodimenzionalnih, otužnih izložaba koje ne zadovoljavaju ni kriterije loše napisane knjige. Rjeđe, ali ipak, možemo pročitati ovakovu kritiku u novinama: **(...) mora se priznati da se mnoge postavne historijske građe, a tako i one iz vremena NOB-a, usprkos svoje monumentalnosti i značaja bivaju često stereotipne, dosadne i zaobilazne. Vidio si jednu, vidio si sve, jer struktura uvijek ostaje ista, a mijenjaju se fotografije i podaci. I onda nije začudujuće, prema takvim koncipiranjima, da školarci dolaze isključivo u sklopu redovne nastave, a ne spontano i na račun same izložbe** (3). Dosadašnji oblici prezentacije osobito su mladoj generaciji nepristupačni, što je vrlo opasno i neodgovorno jer gubljenjem veze s prošlošću nastaju velike praznine i nerazumijevanje vlastita života.

1). Vera Horvat-Pintarić: **Od kiča do vječnosti** , Zagreb, 1979.

2). Katarina Babić i Ria Durbešić: **Prijedlog mreže muzeja revolucije u SR Hrvatskoj** , Zagreb, 1975.

3). Darko Plevnik, *Komunist* br. 1525, 30. V. 1986. — a to zašto su prave kritike o muzejima revolucije vrlo rijetke, naravno, ima svoje razloge.

ABSTRACT

Some suggestions for changes in the routine and activity of museums of the revolution

S. Pavičić

For the appropriate functioning of museums of the revolution it would be necessary to define the concept of revolution as pertinent to the present moment in the first place. Next, museums of the re-